

TUUKKA KAUHANEN

DigiMarkus eksegeetin silmin

MARKUKSEN EVANKELIUMIN MOBIILIKÄÄNNÖS

Suomen Pipliaseura on julkaissut huhtikuussa 2017 uuden, mobiilikäyttäjille suunnatun käännöksen Markuksen evankeliumista.¹ Kyseessä on ensimmäinen suoraan mobiililaitteelle tehty raamatunkäännös. Siitä ei tule lainkaan painettua versiota. Hanke on Kirkkohallituksen rahoittama ja liittyy reformaation merkkivuoteen. Käännöksen kielessä on otettu huomioon nykyisten parikymppisten kielentaju ja mobiililaitteen asettamat vaatimukset. On siis pyritty muun muassa lyhyisiin lauserakenteisiin ja välttämään nykykorvaan vierasta maalaissanastoa, samoin uskonnollisia termejä mahdollisuuksien mukaan. Tarkoituksena ei ole ollut kuitenkaan tuottaa helposti vanhentuvaa nuorisokieltä, eikä alkukielen kaikkia ominaispiirteitä ole suinkaan yritetty häivyttää.

Pohjakäännöksen laati työpari, jossa Uuden testamentin kreikan asiantuntemusta edusti teologian tohtori Susanna Asikainen ja suomen kielen asiantuntemusta filosofian tohtori Mikko Virtanen. Työtä ohjasivat Pipliaseuran käännöstyön asiantuntija, teologian tohtori Seppo Sipilä sekä ekumeeninen ohjausryhmä.²

Käännösperiaatteisiin voi tutustua tarkemmin Pipliaseuran tiedotteista sekä itse DigiMarkus.fi -sivustolta. Esitän tässä joitain eksegeettisiä huomioita, joita olen käännöksen äärellä tehnyt. Kriittikon silmiin tyypillisesti tarttuu ratkaisuja, joissa olisi voinut toimia toisinkin. Pitkä lista niitä voi antaa käsityksen, että käännöksessä olisi paljonkin korjaamisen varaa. Näin ei kuitenkaan ole; kauttaaltaan käännös on kelpo työtä eikä tarkoitukseni ole suinkaan osoitella virheitä. DigiMarkuksen ratkaisut ovat perusteltavissa niissäkin kohdin, joissa itse olisin päätenyt toisenlaiseen käännökseen.

TYYLISEIKKOJA

Uuden testamentin evankeliumeista Markus on tyyliään kansanomaisin. Sen kieli on kaukana Paavalin rikkaasta, rönsyilevästä ja osin mutkikkaastakin kreikasta. Jo ero Matteuksen ja Luukkaan kieleen on selvä: jälkimmäiset käyttävät kreikan ilmaisuvaroja huomattavasti vivahteikkaammin. Erityisesti Luukas saa tyyliinsä vanhatestamentillista makua jäljittelemällä Septuagintan ilmaisutapoja. Markuksen evankeliumin on jopa arveltu saaneen alkunsa suullisena performanssina, jossa ilmaisun niukkuutta ja vähäistä sidosteisuutta täydentää esittäjän elehdintä.

Yksi Markukselle tyypillinen tyylipiirre on usein toistuva ”ja heti” -aloitus: uudet kohtaukset ja ikään kuin kuvakulman vaihdokset kohtauksen sisällä aloitetaan sanoilla ”ja heti” (καὶ εὐθὺς). Tämä ei tietenkään tarkoita sananmukaisesti ”heti” – aloitusta käytetään myös kun kertomus edellyttää jonkin mittaista ajallista siirtymää. Se tuo kerrontaan kuitenkin hie-man hengästyttävän kiireen tunnun. Samankaltaisen vaikutelman antaa puhekielessä käytettävä ”sitten”: ”no sitten se tuli sinne – – ja sitten mä sanoin – –”. DigiMarkus säilyttää paljon tätä ”heti”-tyyliä, esimerkiksi: ”He jättivät saman tien verkkonsa – – Jeesus kutsui heti heidätkin mukaansa” (Mark. 1:18, 20).³

Esimerkki tyylipiirteestä, jota ei ole yritettykään säilyttää, on kreikan historiallinen preesens. Sitä käytetään menneisyyttä kuvaavassa kerronnassa esimerkiksi siten, että tapahtuman puitteet kuvataan lähinnä mennyttä aikaa kuvaavalla aoristi-muodolla (tarkkaan ottaenhan kyseessä ei ole varsinainen aikamuoto vaan tietty tapahtumisen tai tekemisen *aspekti*) ja historiallisella preesensillä tarkennetaan fokusta tapahtuman ytimeen. Tämä on hyvän tyylin mukaista, kun historiallisen preesensin käytöllä on jokin tarkoitus ja kun sitä ei käytetä liian paljon. Markus käyttää sitä selvästi liikaa, ja usein aoristi- ja preesensmuodot vaihtelevat kerronnassa ilman selvää syytä. Tässä katkelma DigiMarkusta, jossa olen kursivoinut kreikassa historiallisessa preesensissä olevat verbimuodot ja niihin liittyvät partisiipit:

5:35 Kun Jeesus vielä puhui naiselle, synagogan esimiehelle *tuotiin* viesti: ”Tyttyäresi on kuollut. Älä tuhlaa opettajan aikaa.” 36 Tämän kuultuaan Jeesus *sanoi* esimiehelle: ”Älä pelkää. Luota vain minuun.” – – 38 Kun he *tulivat* esimiehen kotiin, Jeesus *näki* hälisevän väenpaljouden – – 39 Mentyyään sisään Jeesus *sanoi*: ”Miksi te noin hälisette ja itkette? Ei lapsi ole kuollut – hänhän vain nukkuu.” 40 Jeesukselle naurettiin. Hän *ajoi* talosta ulos kaikki paitsi lapsen isän ja äidin sekä seuralaisensa. He *menivät* huoneeseen, jossa lapsi oli. 41 Jeesus *otti* lasta kädestä ja *käski* arameaksi: ”Talitha kuum”, ”nouse, tyttö!” 42 Tyttö nousi saman tien ja alkoi kävellä. Hän oli 12-vuotias. Kaikki olivat hämmästyksestä suunniltaan. (5:35–42)

Nykypuhekielessäkin voidaan jonkin verran käyttää eräänlaista historiallista preesensia: ”Mä menin sin-

ne työhaastatteluun, mut sit ne *sanoo* mulle – – ja mä *olen* ihan että siis mitä?” Kirjoitetussa kielessä tämä olisi kuitenkin ehkä liian häiritsevää tyylikeino ja loisi voimakkaamman vaikutelman kuin kreikkalainen teksti. Pienessä määrin historiallista preesensia voisi kokeilla kertomuksen huippukohdissa: ”*silloin* Jeesus *ottaa* lasta kädestä ja *käskää* arameaksi”.

Toinen Markuksen tyylipiirre, joka on uudessa käännöksessä – näkökulmasta riippuen – parannettu tai hukattu, on voimakas subjektien implisiittisyys. Markus olettaa kontekstin perusteella olevan selvää, kuka tai ketkä toimivat, ja harvoin eksplikoii subjektia, joka on jo edellä mainittu. Ero Jeesuksen ja muiden ihmisten toiminnassa ilmaistaan usein vain predikaattien luvulla: jos yksikössä, kyseessä on Jeesus. Nykykääntäjille tämä ei useinkaan kelpaa: Markuksen evankeliumissa kreikkalainen teksti mainitsee Jeesuksen nimeltä 82 kertaa, vuoden 1938 käännös 96 kertaa, vuoden 1992 käännös 282 kertaa ja DigiMarkus peräti 412 kertaa. Lisäksi nimi esiintyy väliotsikoissa 58 kertaa. Huomattavasti runsaampi eksplisiittisyys tukee varsinkin fragmentaarista lukemista, mutta se myös tuo tekstiin melko erilaisen maun kuin alkutekstissä. Se myös nähdäkseni etäännyttää käännöksen kieltä puhekielestä: puhekieltä ei vaivaa liika eksplisiittisyys vaan kolmansien persoonien tekemisistä kerrotaan paljon tukeutumalla pronomineihin ”se” ja ”ne”. Voisin kuvitella, että turhan runsas erisnimien käyttö voisi jopa vaivata nykypäivän parikymppistä lukijaa: koko ajan ”Jeesus sitä, Jeesus tätä”.

Kehujen ohella en voi olla mainitsematta että joskus alkukielen rakenteiden täysi häivyttäminen tuottaa lopputuloksen, jota en pysty pitämään erityisen tyylikkäänä:

- 1 www.digimarkus.fi.
- 2 ”Digimarkus julkaistaan Agricola-viikolla”[<http://www.piplia.fi/digimarkus-julkaistaan-agricola-viikolla> (1.4.2017).
- 3 Suomalaiset raamattusitaatit ovat DigiMarkuksesta, ellei ole toisin mainittu; kreikkalainen teksti: Nestle-Aland, Novum Testamentum Graece, 28. painos.

3:24–25 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ’ ἑαυτὴν μερισθῆι, οὐ δύνανται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ’ ἑαυτὴν μερισθῆι, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη σταθῆναι.

Ja jos jokin valtakunta riitautuu itsensä kanssa, ei se valtakunta voi pysyä pystyssä. Ja jos jokin talo riitautuu itsensä kanssa, ei se talo voi pysyä pystyssä. (KR 1933/38)

Jos valtakunta jakautuu ja taistelee itseään vastaan, se ei voi kestää, eikä myöskään perhe kestä, jos sitä repivät riidat. (KR 1992)

(24) Sisäiset ristiriidat ovat tuhonneet valtakuntia (25) ja perheitä. (DigiMarkus)

Jeesusta on syytetty demonien karkottamisesta demonien päämiehen, Belsebulin, voimin. Jeesus tarttuu syytökseen ja alkaa ikään kuin pohtia ääneen: ”Mietitäänpä: jos olisi valtakunta, ja se jakautuisi itseään vastaan, kuinkahan kävisi? Tai toinen esimerkki: perhe tai huusholli. Jos se jakautuisi itseään vastaan – niin?” Itsestään selvyuden esittämistä voi toki pitää myös riidan haastamisena kirjanoppineita vastaan, mutta minusta tässä on pikemminkin keskusteleva sävy. Jo vuoden 1992 käänös on hie-man oikaissut toisteista rakennetta, DigiMarkus on häivyttänyt sen täysin ja samalla tullut luoneeksi kahden sanan mittaisen jakeen (25): ”ja perheitä”! Minulle lopputulos synnyttää mielikuvan, jossa Jeesus kaivaa esiin keittiöpsykologin käsikirjan, löytää sieltä vaivatta heti oikean kohdan, ja siteeraa prosoallisella näin-asia-nyt-vain-on -äänellä: ”Sisäiset ristiriidat ovat tuhonneet valtakuntia ja perheitä – piste.” Myönnän toki, että vähän Raamattua tuntevan kaksikymmentä vuotta nuoremman lukijan vaikutelma voi olla aivan toisenlainen.

TEKSTIKRITIIKKIÄ

Markuksen tunnetuin tekstikriittinen ongelma on sen loppu. Vanhimpien käsikirjoitusten teksti päättyy jakeeseen 16:8: ”Naiset ryntäsivät ulos hautakammioista. He vapisivat ja olivat poissa tolaltaan. He eivät kertoneet kenellekään mitään, sillä he pelkäsivät.” Kreikaksi teksti päättyy kuin seinään: καὶ οὐδὲν οὐδὲν εἶπαν· ἐφοβοῦντο γάρ. Viimeinen sana γάρ ’siis’ ei ole järin tyylikäs lopetus lauseelle, saati

kirjalle. Joko Markus todella lopetti evankeliuminsa näin tai sitten alkuperäinen lopetus on kadonnut. Suurin osa käsikirjoituksista lisää joko kirkkoraa-mattuihinkin painetun pitkän lopetuksen (j. 9–20) tai lyhyemmän vaihtoehtoisen lopetuksen – tai molemmat. Kumpikaan näistä lopetuksista ei voi olla peräisin Markukselta: tyyli on kertakaikkisen erilainen ja sisältö antaa vaikutelman, että teksti on laadittu muiden evankeliumien pohjalta. DigiMarkuksessa on tehty hyvä ratkaisu sijoittamalla molemmat vaihtoehtoiset lopetukset perinteiselle paikalleen mutta hakasulkeissa. Lyhyempi lopetus on huonosti tunnettu, sillä sitä ei tiemmä ole aiemmin käännetty yleisesti käytettäviin raamatunsuomennoksiin:

Naiset riensivät Pietarin ja muiden oppilaiden luo ja kertoivat nopeasti, mitä heille oli sanottu. Sitten myös Jeesus itse lähetti heidät julistamaan pyhää ja katoamatonta sanomaa ikuisesta pelastuksesta koko maailmalle. Aamen.

Eksegeetin huomio kiinnittyy tämän ja pidemmän lopetuksen tyyliin: se ei käänöksessä mainittavasti poikkea muun evankeliumin tyylistä. Ehkä olisi voinut rohkeasti kokeilla toisenlaista tyyliä, ainakin lyhyen lopetuksen kohdalla, esimerkiksi: ”Mutta kaikesta, mitä heille oli ilmoitettu, he tekivät ripeästi selon Pietarille lähipiireineen. Tämän jälkeen jopa Jeesus itse lähetti heidän kauttaan, idästä päivän laskun ääreen asti, pyhän ja katoamattoman sanoman ikuisesta pelastuksesta. Aamen!” (TK) Jos digilukija hämmästyisi teennäisen juhlallista ja vanhahtavaa ilmaisutapaa, tyylinvaihdos olisi tehnyt tehtävänsä.

Markuksen lyhyemmän lopetuksen kääntäminen on siinä määrin uraa uurtava teko, että yritän kunnioittaa sitä toisella ensikäänöksellä. Tiedossani ei nimittäin ole, että kukaan olisi kääntänyt suomeksi Washingtonin koodeksin (W 032, 300/400-luku) lisäystä jakeeseen 16:14. Osa tästä lisäyksestä on säilynyt myös latinaksi Hieronymuksen sitaattissa teoksessa *Contra Pelagianos* (2.14), se seuraa Washingtonin koodeksin kreikkalaista tekstiä varsin tarkasti. Hieronymus esittelee sitaattinsa mainitsemalla, että kohta löytyy ”eräistä käsikirjoituksista ja erityisesti kreikankielisistä koodekseista Markuksen evankeliumin lopussa”. Tässä hahmotelmani käänökseksi, joka eroaisi tyyllillisesti DigiMarkuk-

sesta yhtä paljon kuin Codex Washingtonensuksen ”lisäyksen lisäys” eroaa muun Markuksen evanheeliumin tyylistä (DigiMarkus, hakasulkeissa TK):

16:14 Lopulta Jeesus ilmestyi myös muille oppilailleen, kun he olivat aterioimassa. Jeesus moitti oppilaitaan epäuskosta ja itsepäisyydestä. Hehän eivät uskoneet niitä, jotka olivat nähneet hänet ylösnousseena. [Nämä puolustautuivat: ”Tämä laittomuuden ja epäuskon aika on Saatanan vallassa, eikä saastaisten henkien tähden salli ottaa vastaan Jumalan totuutta ja voimaa. Paljasta sen tähden nyt vanhurskautes!” Näin he sanoivat Kristukselle. Niin Kristus vastasi heille: ”Saatanan vallan vuosien määräaika on täyttynyt, mutta muita on tulossa; ja heidänkin tähtensä, kun he ovat syntiä tehneet, minut annettiin kuolemaan jotta he palaisivat totuuteen eivätkä enää tekisi syntiä, vaan perisivät taivaassa vanhurskauden hengellisen ja katoamattoman kunnian.”]

Osa Markuksen nykyisen jaenumeroinnin mukaisia jakeita ei ole kuulunut alkuperäiseen tekstiin eikä niitä löydy vanhimmista käsikirjoituksista. Jo vuoden 1938 käännöksestä on jätetty pois ylimääräiset ”matojakeet” 9:44, 46 (”missä mato ei kuole eikä tuli sammu” = j. 48), näin tekee myös DigiMarkus. Vuoden 1992 käännöksessä ne on pantu hakasulkeisiin.

Maailmalla kuuluu ääniä, joiden mukaan kaikki antiikista periytyvät tekstimuodot tulisi asettaa samalle viivalle eikä ylentää yhtä yli muiden. Saatetaan suhtautua nyrpeästi siihen, että tutkijat rekonstruivat kohta kohdalta todennäköisimmin alkuperäisen sanamuodon synnyttäen näin ”koeputkitekstin”, joka ei sellaisenaan löydy yhdestäkään käsikirjoituksesta. Uuden testamentin tekstikritiikissä alkuperäisimmän tekstin rekonstruointi on ollut vallitseva käytäntö 150 vuotta. Vanhan testamentin tutkimuksessa ajatusta vasta varovaisesti maistellaan. DigiMarkus noudattaa yksityiskohdissa kreikankielisen standardiedition, Nestle-Alandin 28. painoksen, tekstiä. Eksegeettinä en suosittelisikaan napsimaan tekstilaitosten apparaatista lukutapoja oman korvasyhyhyn mukaan. Ehkä DigiMarkuksen yleiset käännösperiaatteet olisivat kuitenkin mahdollistaneet Nestle-Alandista poikkeamisen sellaisissa kohdissa, joissa hyvin tuetulla tekstivariantilla olisi saatu yksityiskohtiin uutta makua uhraamatta laajemman ko-

konaisuuden merkitystä. En välttämättä suosittelisi näin tekemään, totean vain että näin ei ole tehty vaan esimerkiksi seuraavissa, useimpien eksegeettien tuntemissa tapauksissa, on pitäydytty perinteiseen ratkaisuun (variantit hakasulkeissa kreikkalaisessa tekstissä, niiden käännökset TK):

1:41 και σπλαγχνισθεῖς [οργισθεῖς D a ff² r^{1*}] ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ

Jeesuksen kävi häntä sääliksi. Hän ojensi kätensä – – (DigiMarkus)

Jeesus vihastui, ojensi kätensä – – (TK varianttia seuraten)

Parannettava leprainen on pyytänyt Jeesukselta apua sanoin ”Jos vain tahdot, puhdistu minut sairaudesta.” Katkelman loppu, jossa Jeesus lähettää parannetun tiehensä vaatien tältä vaiteliaisuutta, viittaa siihen, ettei Jeesus olisi halunnut tulla tunnetuksi parantajana sillä seudulla, ei ainakaan ihosairauksien parantajana. Syyllä Jeesuksen mahdolliseen tyylyteen voisimme spekuloida pitkään, mutta Codex Bezaen (D 05) ja muutamien vanhalatinalaisten lähteiden lukutapa ”vihastui” sopisi siihen ajatukseen. Jos ”vihastui” olisikin alkuperäinen lukutapa, mitä en uskaltaisi vielä lähteä esittämään, ”kävi häntä sääliksi” selittyisi muutoksena kohti helpompaa lukutapaa: tietenkin Jeesus sääli sairasta, eihän hän nyt olisi vihastunut avunpyytäjälle!

10:25 εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον [καμιλον f¹³ 28. 579 pc geo] διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαβίδος διελεθεῖν

Kamelin on helpompi mennä neulansilmästä – – (DigiMarkus)

Helpompaa olisi tunkea köysi neulansilmästä – – (TK varianttia seuraten)

Eräät kohtalaisen hyvälaatuiset minuskelikäsikirjoitukset lukevat ”kamelin” sijaan ”köysi” tai ”touvi” ja vanha georgialainen käännös seuraa niiden lukutapaa. Uuden testamentin aikoihin sanat äännettiin jo samalla tavalla: *kamilon*. Köysi tuntuisi sopivan paremmin kontekstiin, ja vertauksen esiin tuoma

suhteettomuus ei siitä kärsi: mikään köysi ei mahdu mistään neulansilmästä. Lauseen rakenne tosin sopii paremmin ilmaisemaan aktiivista menemistä: ”helpompi on kamelin mennä” – köyden tunkeminen neulansilmään olisi ehkä ilmaistu toisin. Itsekin pidän ”kamelia” alkuperäisenä lukutapana, mutta ”köysi” toteuttaisi pyrkimyksen karsia kulttuurisidonnaista sanastoa digikansan käännöksestä.

Silmiini sattui yksi ero DigiMarkuksen ja Nestle-Alandin päätekstin välillä:

14:24 τοῦτό ἐστιν τὸ αἶμά μου τῆς διαθήκης

Tämä on minun vereni, liiton veri, – – (KR 1992)

Tämä on minun vereni, uuden liiton veri. (DigiMarkus)

Sanaa ”uuden” ei ole Nestle-Alandin päätekstissä mutta se on lisätty käsikirjoitusten enemmistöön, epäilemättä kaikuna Paavalilta (1. Kor. 11:25). Kenties ehtoollisen asetussanat Paavalin mukaan ovat kaikuneet myös DigiMarkus-kääntäjien korvissa eikä kyseessä siis ole harkittu tekstikriittinen ratkaisu.

EKSEGEESIÄ

”Kääntäminen on tulkintaa” opetetaan jo eksegetiikan alkeiskursseilla. Suurin osa tästä kääntämisen vaatimasta tulkinnasta tulee kielellisen analyysin sivutuotteena, eikä Markuksen kääntäjä joudu kovin usein tekemään rohkeita tulkintaratkaisuja voidakseen muotoilla kelvollisen suomennoksen. Paavalin kirjeiden kohdalla sellaista työtä on paljon enemmän. Jotkin epäselvät kohdat Markuksellakin vaativat ensin yhden tulkintavaihtoehdon valitsemista. Tässä joitain esimerkkejä DigiMarkuksen ratkaisuista.

8:24 βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ὡς δένδρα ὄρω περιπατοῦντας.

Näen ihmiset, sillä minä erotan käveleviä, ne ovat puiden näköisiä. (KR 1933/38)

Minä näen ihmisiä – näen ikään kuin puita, mutta ne kävelevät. (KR 1992)

Näen ihmisiä, mutta he näyttävät käveleviltä puilta. (DigiMarkus)

Markuksen kreikka on tässä hivenen vaikeasti ymmärrettävää. Myös vuoden 1938 käännös, joka ei kauttaaltaan ole suinkaan niin sanasanainen kuin voisi luulla, joutuu luopumaan alkukielen rakenteesta. Sanasanainen käännös voisi olla: ”Näen ihmiset, sillä näen kuin puita, käveleviä (sellaisia)” (TK). Todennäköinen merkitys on, että sokean näkö palautuu vähitellen: hän tunnistaa liikkuvat hahmot ihmisiksi, mutta ei näe niitä tarkasti. DigiMarkus tuo tämän esiin selkeästi.

Enemmän kysymyksiä herättää seuraava ratkaisu:

11:9–10 καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον· ὡσαννὰ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Väkeä kulki Jeesuksen edellä ja perässä. Ihmiset riemuisivat: – Hoosianna! *Ylistys Jumalalle!* Siunattu olkoon hän, joka tulee Herran nimessä! Siunattu olkoon isämme Daavidin valtakunta, joka nyt tulee! Hoosianna, *ylistetty olkoon Jumala* taivaan korkeudessa!

Jeesuksen ratsastaessa Jerusalemiin kansanjoukko tervehti häntä Psalmin 118 sanoin (kursivoitu kreikkassa yllä):

Ps. 118:25–26 Hoosianna! Herra, anna meille apusi! Oi Herra, anna menestys! Siunattu olkoon se, joka tulee Herran nimessä. Herran huoneesta teidät siunataan.

DigiMarkuksessa sanaan ”hoosianna” on lisätty sellittävä käännös ”ylistys Jumalalle”. Hepreaksi ”hoosianna” (הוֹשִׁיָאֵן) tarkoittaa ”oi autaa”, ”oi pelasta” – siitä vuoden 1992 käännöksen ”anna meille apusi!” Kreikaksi ihmiset ”huusivat” (ἔκραζον, j. 9), eivät eksplisiittisesti ”riemuinneet” (DigiMarkus). Kansa, joka odottaa Messiasta pelastajaksi, voi hyvinkin tervehtiä häntä yhtä aikaa riemullisena ja aidosti apua odottaen. Palmusunnuntain kohtauksen tulkitseminen yksinomaan kansanjoukon riemuksi ja ”Jumalan ylistyksen” huutamiseksi on ymmärrettävä, mutta mielestäni turhan kapeuttava tulkinta. Ehkä DigiMarkuksen yleisöä ajatellen myös tarpeeton, sillä ”hoosiannan” varsinainen merkitys kyllä tunne-

taan nuorten kielessä: kovan treenin jälkeen ”reidet huutaa hoosiannaa”. ”Hoosiannan” kääntäminen sanoilla ”ylistys Jumalalle” herättää myös kysymyksen siitä, miten pitäisi kääntää ”halleluja” Johanneksen ilmestyksessä (19:1, 3, 4, 6)?

Seuraava ratkaisu voi olla tehty tyylinäkökohtien ehdoilla, mutta lopputulos koskee myös tulkintaa:

14:38 τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

-- henki tosin on altis, mutta liha on heikko. (KR 1933/38)

Tahtoa ihmisellä on, mutta luonto on heikko. (KR 1992)

Tiedän, että haluaratte tehdä oikein, mutta se on vaikeaa.

(DigiMarkus)

Jo vuoden 1992 käännös hukkaa filosofisesti tärkeät termit ’henki’ ja ’liha’. Näiden pitäminen vain oman aikansa ihmis- ja maailmankuvaan kuuluvina, nykyajan näkökulmasta psykologisina termeinä on ymmärrettävää. Mutta pitäisikö antiikin ihmiskuva yrittää kääntää pois? Eikö käännöksen tehtävänä olisi juuri yrittää avata sitä lukijalle, jotta muutkin seikat teoksessa voisivat aueta siitä käsin? Markusta käännettäessä ’henki’ ja ’liha’ eivät toki ole luovuttamattoman olennaisia termejä, mutta entäpä kun käännöshanke etenee Paavaliin? Palveleeko Digi-Paavaliin lukijaa se, ettei hän löydä tällaisia termejä DigiEvankeliumeista? Vuoden 1992 käännöksessä pitäydytään vielä suomennoksessa, joka pyrkii kääntämään termit 1900-luvun psykologian kielelle mutta ei hukkaa itse psykologista selitystä. DigiMarkus nähdäkseni kadottaa ”tiedän mikä on oikein mutta silti teen väärin” -ilmiön selityksen ja jättää jäljelle vain pintaempaattisen päänsilityksen: ”Mä ymmärrän teitä ja mä tiedän että teillä on vaikeeta.” Mistä mahtaa muuten tulla ”tiedän” Jeesuksen repliikkiin?

Viimeisenä tulkintänäkökohtana nostan esiin yhden Markuksen vanhatestamentillisistä yhteyksistä. Niin kutsutussa ”synoptisessa apokalypsissä” (Mark. 13 ja paralleelit Matt. 24, Luuk. 21) keskeinen lopun ajan merkki on ”turmion iljetys paikassa, jossa se ei saisi olla” – ilmeisesti epäjumalankuva Jerusalemin temppeleissä. Käsite tulee Danielista:

Dan. 12:11 (vrt. 11:31) καὶ ἔτοιμασθῆ ἡ δοθῆναι τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, (Theodotion = LXX)

et posita fuerit abominatio in desolatione (Vulgata)

ja hävityksen kauhistus asetetaan, (KR 1933/38)

ja turmion iljetys pystytetään, (KR 1992)

Mark. 13:14 Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐστηκότα ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω,

Kun pahaenteinen itse kuvottavuus seisoo siellä, missä se ei saisi olla (lukija ymmärtäköön, mitä tämä tarkoittaa!),

-- (DigiMarkus)

Kohdan vaikea termi on hepreaksi מַשׁוּרָרִים, molemmat sanat yksinään käännettäessä jotakuinkin ”tuhoava kauhistus”. Mihin sanapari oikeastaan viittaa, on perin epäselvää, ja siksi raamatunkäännöksissä joudutaan pallottelemaan molempien sanojen semanttisen kentän kaikilla laidoilla. Vulgatassa (*abominatio in desolatione*) on kenties haettu jotain sen kaltaista kuin ”kauhistus, joka autioittaa” tai ”autioitumisessa toteutuva kauheus”. Vulgatan sanavallinta on tehnyt englanninkieliset kääntäjät laiskoiksi, tyypillisesti ”abomination that desolates” (NRSV). Vulgatan malli lienee saanut suomalaiset kääntäjätkin tyytymään yksinkertaisiin ratkaisuihin. ”Hävityksen kauhistus” elää kansan suussa sanonnoissa ja kantaneen konnotaatioita, jotka tekevät siitä hankalan termin tässä kohdassa. ”Turmion iljetys” on minusta tarpeeksi ”iljettävä” ja toisaalta tulkintahorisontit avoimena pitävä käännös. DigiMarkuksen ”pahaenteinen itse kuvottavuus” on minusta selvästi heikompi kolmesta syystä: se ei avaa todennäköistä viittauskohdetta (epäjumalankuva), se hukkaa ”autioitumisen” tai ”tuhon” teeman joka liittyy Jerusalemin hävitykseen (keskeinen teema koko luvussa) ja se kadottaa sanallisen yhteyden Danielin kirjaan, yhtä lailla hepreaan ja kreikkaan kuin mihin hyvänsä käännökseen. Daniel-yhteyden tärkeyttä alleviivaa Markus itse: ”huomatkoon lukija tämän!” (KR 1992) Tätä on pidetty merkinä siitä, että kohdassa on tärkeä viittaus kirjoituksiin: lukijan pitää muistella Danielin kirjaa ja ymmärtää jo nyt yhteys sinne. Viittaus Danielin

kirjaan pohjustaakin tässä toista vielä tärkeämpää viittausta hieman myöhemmin, siellä DigiMarkus säilyttää vanhatestamentillisen yhteyden:

Dan. 7:13 Minä näin yöllisessä näyssä, ja katso, taivaan pilvissä tuli Ihmisen Pojan kaltainen; (KR 1933/38)

Mark. 13:26 Silloin ihmiset näkevät, kuinka *Ihmisen Poika* minä tulen pilvien keskeltä suuressa voimassani ja loistossani. (DigiMarkus)

”Ihmisen Poika” toki tarkoittaa ”minä”, mutta luo samalla tarpeellisen sanastollisen linkin Danielin kirjan messiasennustukseksi tulkittuun jakeeseen.

LOPUKSI

Piipiaseura ja koko DigiMarkus-työryhmä ansaitsevat paitsi niiden kuuluisien parikymppisten kaupunkilaisten myös suomalaisen eksegeettikunnan kiitokset. Olemme saaneet käännöksen, jonka ratkaisuja maistellessa tulee pureutuneeksi kiinnostaviin eksegeettisiin kysymyksiin. DigiMarkuksesta ei kuitenkaan tule uutta tieteellistä standardikäännöstä, jonka voisi luottaa joka kohdassa antavan eksegeettisesti parhaiten perustellun merkityksen. Tätä eivät kääntäjät ole tavoitelleetkaan. DigiMarkus ei olisi kovin hyödyllinen väline myöskään Uuden testamentin kreikkaa opiskelevalle. Yliopisto-opinnoissa sitä voitaisiin hyödyntää sen sijaan vaikkapa raamatunkääntämistä käsittelevillä aine- tai syventävien opintojen kursseilla.

DigiMarkus sopii erinomaisesti virikemateriaaliksi raamattupiireihin, tosin sillä edellytyksellä, että vetäjä kykenee avaamaan joitain erikoisimpia ratkaisuja. Pelkästään vertailu vuoden 1992 käännöksen ja DigiMarkuksen välillä ilman kykyä verrata alkutekstiin ei veisi eksegeettisesti kovin pitkälle. DigiMarkuksen raamattupiirikäyttöä helpottaa käännökseen liitetyt selitykset ja tausta-aineistot. Nämä epäilemättä kasvavat vuosien varrella pieneksi kommentaariksi. Tällaisen koostamisessa koko teologikunta ja muut asiasta kiinnostuneet voivat olla avuksi. Toivon, että hanke jatkuu ja DigiMarkus saa lähivuosina seurakseen vaikkapa DigiEfesolaiset tai Digi-Ilmestyskirjan!

Tuukka Kauhanen, teol. tri
tuukka.kauhanen@helsinki.fi